

המעין

בתוכן:

3	חנוכת הנער, חנוכת הבית וחנוכת המזבח / העורך
	גדולים דברי הראשונים אף בשתיקתם... דעת הסמ"ג בהבנת הלכה קשה
5	ברמב"ם הלכות ערכין / הרב אהרן מרצבך
9	הזמר על הצלת וורמייזא וזמן חיבורו של 'מעוז צור' / אברהם פרנקל
22	האם אכן אמר מתתיהו "מי לה' אלי"? / ד"ר אריה אולמן
	בעניין בליעה ופליטה בכלי מתכת שבימינו – בעקבות השו"ע והרמ"א /
28	הרב שאול בר אילן
43	באיזו שפה שוחח אברהם אבינו? / אוריאל פרנק
56	שיטת חזון איש בדין 'תלמידי חכמים לא צריכי נטירותא' / ד"ר יעקב אלטמן
64	יחס האב לבן – פרק מחיי הראי"ה קוק ובנו הרב צבי יהודה זצ"ל / הרב יוחנן פריד
71	שלוש הערות נוסח ברש"י בסוף ספר בראשית / הרב כרמיאל כהן
זיכרון להולכים	
74	עוד יוסף חי' – דברים לזכר מרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל / הרב אליעזר ינוקא
79	דברי פרידה ממורי חותני הרב אברהם צוקרמן זצ"ל / הרב מרדכי גרינברג
תגובות והערות	
	עוד בעניין בן חו"ל שהחליט באמצע יו"ט שני להפוך לתושב הארץ /
83	הרב מרדכי אלתר; הרב אליהו שלזינגר
	בדבר השאלה אם מצות ישוב א"י היא לצדיקים בלבד /
87	הרב יעקב קאפיל שווארץ; הרב מיכאל קליין
	האמנם יש משמעות לבדיקות ולניסויים בעניין בליעה ופליטה בכלים בימינו? /
89	הרב איתם הנקין
94	עוד בעניין דברי אביגיל לדוד / הרב ישראל מרדכי פלס
95	עוד על תנ"ך מגובה "האני העליון" / ד"ר יעקב אלטמן
96	"מעשה ראובן על פשטו" / הרב אוריאל בנר
על ספרים וסופריהם	
99	רשימת המחברים היהודים בספרד / ד"ר אברהם דוד
102	על 'פרשגן' לספר שמות / הרב יעקב קאפל רייניץ
104	נתקבלו במערכת / הרב יואל קטן
II	תקציר המאמרים באנגלית

מכון שלמה אומן שע"י ישיבת שעלבים

בס"ד, טבת תשע"ד • כרך נד, גליון ב [208]

מכון שלמה אומן
מכון מחקר תורני

גיליון זה של "המעין" מוקדש
לזכרו של ידיד הישיבה

ר' משה ישראלי ז"ל

איש צנוע וישר דרך, אדם של חסד ואמת

שימש כרואה החשבון של מוסדות
קרית חינוך שעלבים
במשך למעלה מארבעים שנה

נלב"ע בחטף בעש"ק פרשת תולדות
כ"ח מרחשון תשע"ד

תנצב"ה

מכון שלמה אומן
מכון מחקר תורני

מכון שלמה אומן

קרית חינוך שעלבים

ישיבת שלמים
שי"ת תש"ס

ישיבת שעלבים

אולפנת שעלבים

חנוכת הנער, חנוכת המזבח וחנוכת הבית

[חינוך] הוא לשון התחלת כניסת האדם או הכלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה, וכן חנוך לנער, חנוכת המזבח וחנוכת הבית. (רש"י בראשית יד, יד)

שלושת הדוגמאות שהביא רש"י מתארות כניסה למסלול שיהווה את דרכו ופועלו של 'המתחנך' במשך שנים רבות. 'כחיצים ביד הגיבור כן בני הנעורים', ומסבירים המפרשים שכמו שכל סטייה קטנה של החץ ביציאתו מהקשת תגרום לסטייה גדולה מאוד שלו מן המטרה – כך כל טעות חינוכית קטנה עלולה לגרום למתחנך להתרחק מאוד מהדרך ח"ו. כמו הנער גם המזבח חייב להיות בנוי בדיוק במקום הראוי לו – 'המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם' (רמב"ם הל' בית הבחירה ב, א), וגם בית המקדש אי אפשר להקימו 'אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה' (שם א, ג).

ימי החנוכה מבטאים את השמחה והניצחון על המגמה, שהתחילה בגויים הכובשים ונמשכה באחינו המתיוונים, לעוות עלינו את הדרך, לשנות לנו את הכיוון, להמיר את החינוך היהודי בחינוך זר. עם ישראל הוכיח שכאשר הוא מוסר את חייו על שמירת פך השמן הטהור אלוקי ישראל בעזרו, אפילו כאשר הוא חייב להיאבק כשהוא מועט וחלש נגד רבים וחזקים. בסופו של דבר הבית שופץ בטהרה, המנורה הודלקה, זחזרה מלכות לישראל יתר על מאתיים שנה. אולם גם אחרי נצחונו הגדול על היוונים עם ישראל לא נמנע מלספוג מיפיותו של יפת ומלהאמין שיש חכמה גם בגויים, ופעל למעשה על פי הדרכתו של הראי"ה קוק זצ"ל בזמנו: 'החדש יתקדש והקדוש יתחדש'. אולם היכן הגבול הנכון, מהו הנתיב הצודק, איפה בדיוק נמצאים דרכי ה' הישרים ש'צדיקים ילכו בס' בימים אלו נראה שההתחבטויות, וחילוקי הדעות שבעקבותיהן, פושים בכל חלקי היהדות שומרת המצוות. יש סיבה לדאגה, אבל אנו מאמינים בני מאמינים, ומצפים לניסים ונפלאות, גבורות ותשועות, שיביאו את עם ישראל כולו לחוף מבטחים. ומעט מן האור מגרש הרבה מן החושך.

★ ★ ★

גיליון 208 מלא וגדוש: אנו מספידים בו שני יהודים גדולים שהאריכו ימים וכל ימיהם עסקו בחינוך – מרן הרב עובדיה זצ"ל והרב אברהם צוקרמן זצ"ל; על 'רעי"א מהימנא' בוכה הרב ינוקא שליט"א, ראש כולל ב'שוב חשמונאים ומגיד שיעור ב'כולל יום שישי

בנוף אילון, והרב מרדכי גרינברג שליט"א, ראש ישיבת כרם ביבנה, מספיד בדמע את חותנו הרב צוקרמן. עוד קודם בראש החוברת מציג הרב מרצבך, רבו של קיבוץ שעלבים וחוקר ותיק ב'מכון שלמה אומן', ספק שהתעורר לו בזמן ההדרת ספר הסמ"ג, ומתאר את דרך פתרונו; חוקר הפיוט אברהם פרנקל מתאר לנו את התפשטות דרכי הפיוט הספרדיות באשכנז, ואת הפיוטים, ביניהם 'מעוז צור', שנוצרו בדרך המשולבת האשכנזית-ספרדית; וד"ר אולמן מסביר לנו למה כנראה מתתיהו לא זעק את המילים 'מי לה' אלה' בפרוץ המרד – אלא דווקא מילים אחרות. בהמשך עוה"ד הרב שאול בר אילן, עד הגירוש ראש הכולל בכפר דרום, חוזר לענייני בליעה ופליטה בכלים ומדידתם בזמן הזה, ומנסה להוכיח שקיימת אפשרות לדעת הרמ"א שכלי מתכת במצבים מסוימים אינם בולעים (במדור התגובות עוסק בעניין זה הרב הנקין, חוקר בכיר במכון לרבי ישובים בקרית ארבע, ומוכיח שלפחות לפי שיטת הרמ"א – אך למעשה לדעת כולם – אין משמעות לכל הבדיקות והניסויים בעניין בליעה ופליטה בכלים בימינו!). המחנך והלשונאי ר' אוריאל פרנק מנסה להסביר לנו איך בדיוק דיבר אברהם אבינו ע"ה, מה הייתה 'שפת האם' שלו ואיזו שפה רכש לו במשך השנים, וד"ר אלטמן עוסק בדרכו של החזון איש בסוגיות העוסקות בפטור תלמידי חכמים מחובת התשלום על הגנת בני העיר. הרב יוחנן פריד כותב על יחסו של הרב קוק לבנו רצ"ה בשנים בהן למד הבן תורה בירושלים, והרב כרמיאל כהן מעיר כמה הערות נוסח חשובות ברש"י, מתוך רבות הנמצאות עמו בכתובים.

במדור התגובות נידונית על ידי שני תלמידי חכמים ירושלמים, הרב אלתר מיישיבת 'מיר', והרב שלינגר שליט"א רבה של שכונת גילה, השאלה מהגיליון הקודם על בן חו"ל שהחליט באמצע יו"ט שני להפוך לתושב הארץ; בגיליון שלפניו חלק הרב קליין על האמירה בספר זיואל משה' שמצות ישוב א"י היא לצדיקים בלבד, וכאן הרב שווארץ מניו יורק מנסה לדחות את דבריו, והרב קליין משיב; הרב פלס, תלמיד חכם בני ברק ומאנשי מכון שלמה אומן, חוזר לשאלה מגיליון 206 בעניין חוסר הצניעות לכאורה שיש ברמז של אביגיל לדוד בעודה אשת איש שישאנה לאשה בעתיד, וד"ר אלטמן מגבעתיים והרב אוריאל בנר משדרות עוסקים שוב בשיטות הלגיטימיות ללימוד התנ"ך. לסיום ד"ר אברהם דוד מבית הספרים הלאומי סוקר ספר שנדפס בספרד ובו רשימת המחברים היהודים (כולל המשומדים!) שפעלו בה עד הגירוש, והרב רייניץ כותב על הכרך החדש של ספר 'פרשגן' על שמות – ביאור נפלא לתרגום אונקלוס. הגיליון מסתיים בסקירת ספרים מאת העורך. שנוכה כולנו בעזה"ת להרבה ניסים ונפלאות בזמן הזה כבימים ההם.

המשתתפים בגליון זה:

ד"ר אריה אולמן, ת"ד 42, אלון שבות 90433. aryolman@gmail.com
ד"ר יעקב אלטמן, הנשיא 16/13, גבעת שמואל 54021. Jacob522@bezeqint.net
הרב מרדכי אלטר, שדרות אשכול 16, ירושלים 94322. m.alter@012.net.il
הרב אוריאל בנר, חטיבת הנגב 1/1, שדרות 80100. baneruri@gmail.com
הרב עו"ד שאול בר אילן, מעפילי אגוז 12, רחובות 76223. shaulbarilan@gmail.com
הרב מרדכי גרינברג, ישיבת כרם ביבנה, ד"נ שקמים 79855. moti1126@gmail.com
ד"ר אברהם דוד, דרך חברון 89/4, ירושלים 93626. davidabraham0@gmail.com
הרב איתם הנקין, נריה 71937. eitamhenkin@gmail.com
הרב אליעזר ינוקא, גני מודיעין, חשמונאים 73127
הרב ד"ר כרמיאל כהן, דרך מצפה נבו 50, מעלה אדומים 98411. carmiel@ybm.org.il
הרב אהרן מרצבך, קיבוץ שעלבים 99784. merzbach222@neto.net.il
הרב ישראל מרדכי פלס, אבני נזר 16ב, בני ברק 51394. peles.ir@gmail.com
הרב יוחנן פריד, בית מאיר 90865. yochanan23@012.net.il
אוריאל פרנק, מצפה יריחו 90651. u-frank@neto.bezeqint.net
אברהם פרנקל, ספיר 14, נוף אילון 99785. avrahamf@gmail.com
הרב יואל קטן, מכון שלמה אומן, שעלבים 99784. wso@shaalvim.co.il
הרב מיכאל קליין, ירושלים
הרב יעקב קאפל רייניץ, ת"ד 148, נוה דניאל 90909
הרב יעקב קאפיל שווארץ, 11204 USA. Brooklyn N.Y. 60th St. 2015
הרב אליהו שלזינגר, הרב אונטרמן 1, ירושלים 93861

'המעין' – כתב עת היוצא לאור ע"י מכון שלמה אומן שע"י ישיבת שעלבים
מיסודו של 'מוסד יצחק ברויאר' שע"י פועלי אגודת ישראל
ישיבת שעלבים – פרסומים תורניים ע"ש הרב שאול ראטה שליט"א

מייסד (תשי"ג) ועורך: פרופ' מרדכי ב"ר יצחק ברויאר
עורך אחראי (תשכ"ד-תשס"ב): ר' יונה עמנואל
תנצב"ה

המערכת:

ד"ר שמעון בולג, ירושלים הרב שמעון שלמה גולדשמידט, אלון שבות
הרב מעלה גלינסקי ז"ל, ירושלים הרב אריה הנדלר, שעלבים הרב שמעון ויזר, בני ברק
העורך: הרב יואל קטן, מכון שלמה אומן, קרית הישיבה, שעלבים 99784
טל': 08-9276664; פקס: 08-9276664-1538; דואר אלקטרוני: wso@shaalvim.co.il
למינויים, וכן למינויים אלקטרוניים ללא תשלום, נא לפנות לעורך.

© כל הזכויות שמורות

נדפס בדפוס צור-אות, ירושלים